

І.Г. УТЮЖ (кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри філософії гуманітарних наук)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

utyh13@ukr.net

ІДЕОЛОГЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ

В статті розглядається зміст поняття «ідеологема» і аналізуються смислові конструкти змін ідеологем сучасної освіти.

ідеологема, освіта, цивілізація, культура, менталітет

Причиною зміни ідеологем сучасної освіти виступає періодично виникаючий дисонанс між постійно наростаючою швидкістю соціальних змін і консервативністю організаційних структур соціуму, з одного боку, і вичерпаністю можливостей традиційної картини світу для адекватної життєдіяльності індивідів у нових умовах і їхньої адаптації до нових обставин, з іншого. У сучасному світі темпи соціокультурних змін значно випереджають здатності людей пристосовуватися до зміненого навколишнього середовища. На зміну інституціоналізації минулого, коли в людей було відчуття якоїсь сталості культурного середовища, прийшло її виробництво. У певному смислі зараз відбувається незвичайний зсув культури як середовища у бік культури як горизонту.

Отже, мета статті – розглянути зміст поняття «ідеологема» і смислові конструкти змін ідеологем сучасної освіти.

Перспективним для розуміння зміни ідеологем сучасної освіти, у контексті цивілізаційного процесу, представляється аналіз Дж. Диленті еволюції в контексті теорії когнітивних зрушень. Когнітивне зрушення, як вважає Дж. Диленті, відбувається тоді, коли зміни у виробництві знань ведуть до змін у культурних і соціальних структурах: зміни в способі пізнання приводять до артикуляції нових культурних моделей, що ведуть до інституціональних інновацій. Культурні моделі виражаються в інтерпретативних моделях, за допомогою яких суспільство здобуває знання про самого себе, і формулює свої базисні концептуальні структури й об'єктивні структури референції. Особливості ідеологем визначають граничні можливості тієї або іншої соціальної системи до трансформації або модернізації.

Сучасній ідеологемі властиво багатоваріантне, альтернативне бачення, коли над людиною тяжіє не «усвідомлена необхідність», а перед ним - «сузір'я можливостей», у творенні й використанні яких він стверджує себе як соціально-історичний суб'єкт, - емерджентна ментальність як інший погляд на світ, інша шкала цінностей, інші норми етичних відносин, інші ступені індивідуальної свободи. Поняття ідеологем, активно використовуване в сучасному суспільному дискурсі, покликано заповнити спрощену модель свідомості, «картину світу», орієнтовану на раціональність, і структуровану за зразками інструментальної й

цілераціональної дії. Соціальне пізнання завжди є побудова певної картини світу, у якій людина живе й діє й частиною якої вона себе усвідомлює. Людина не просто фіксує зовнішні зв'язки й відносини, але реконструює їх, тобто неминуче будує образ навколишнього її світу або конструює його. Під «конструюванням» розуміється приведення в систему інформації про світ, організація цієї інформації у зв'язні структури з метою збагнення її смислу [1]. Ідеологема визначає все те, що створює ідентифікаційне поле стійкості соціуму, після співвіднесення, з яким ті або інші новотвори включаються або не включаються в естафету поведінки. Ідеологічні фактори відіграють провідну роль у формоутворенні соціуму, це означає, що керуючі параметри соціуму перебувають у його ментальних полях. Ментальність, як помітив В.В. Налімов, є основою світобудови [2, с. 105]. Дана думка знаходить на сучасному етапі розвитку людства нові підстави для підтвердження. Для вивчення ідеологем М. С. Некрасовим було уведено поняття «наррадігма» (латинське «*narratio*» - «розповідаю»), сконструйоване за аналогією з парадигмою - наукознавчою категорією, осмисленою Т. Куном. Дане поняття використовується для виявлення зміни фаз у словесно-оповідальному знанні про людину. Вважаючи, що людський світогляд виступає як онтологічний фактор, який направляє буття людини у світі, процес освоєння культурної історії людиною, як констатував Гегель, є шлях освіти [3]..

Ідеологеми формуються на підставі менталітету й сучасний менталітет формується на підставі ідеологем реальності, тому варто розглянути даний аспект у нашій статті. Мислення складається не з випадкових подій, що відбуваються в голові людини, а з руху значимих слів-символів, жестів, образів, звуків та інше. Культурне середовище має структуру, конфігурацію якого утворює безліч переконань, цінностей, символів, способів поведінки, звичок, традицій, правил, що поділяються представниками даної культури. Менталітет виступає культурною моделлю, яка об'єднує загальні для всіх суб'єктів культурні схеми, або набір концептуальних артефактів. Одним із таких видів культурних схем є сценарій узагальнених репрезентацій подій, які визначають соціальні ролі, об'єкти, залучені в ці події, послідовність необхідних дій, намічувані цілі та інше.

Культура, що розуміється з позицій інформаційного підходу як історичний процес відбитого багатоманіття [5, с. 150], виступає системним знанням, у якому осмислюється, оцінюється зовнішня інформація, що безпосередньо визначає як реагувати й діяти людині на імпульси зовнішнього середовища. Ціннісне відношення є динамічним, може трансформуватися й змінювати систему пріоритетів протягом життя індивідів. Соціальний світ постає при цьому не як конфронтуючий людині, але як сконструйований нею. Індикаторами цивілізаційного фазового переходу, що відбувається, - процесу зміни ряду базових ідеологем, закономірностей, що визначають характер розвитку цивілізації, є:

- ситуація постмодерну як здійснена деконструкція ціннісного базису цивілізації;

- становлення нової структури гуманітарного й природничого знання на базі звернення суб'єкта, що пізнає, від власного знання до незнання;
- практично повне зникнення тимчасового інтервалу між винаходом і його масовим використанням.

Нові ідеологеми формуються в процесі забезпечення функціонування й розвитку сучасного суспільства, і культурна ситуація в цілому визначається переходом до інформаційного етапу розвитку. Тією чи іншою мірою дослідники акцентують увагу не стільки на прогресі власне інформаційних технологій, скільки на становленні технологічного (або технотронного) суспільства й на постійно зростаючій ролі знань. Зміни, що відбуваються, призводять до того, що на перший план у діяльності соціального інституту освіти виходить деконструкція й перетворення культурних традицій, а не їх трансляція, що робить її герменевтично орієнтованим інститутом.

Нагромадження обсягів інформації висуває підвищені вимоги до їхньої значеннєвої інтерпретації суб'єктом. В. М. Розіним були виділені наступні постулати сучасного мислення [6, с. 219]: а) постулат «породження» - мислення породжує відповідні форми дійсності, реальність, об'єкти, які й відображаються в думці; б) постулат «поліфонічності» - мислення як транзитивне багатоманіття розумових стилів, що перебувають між собою в різних відносинах (доповнення, протистояння, заперечення, незалежності, спорідненості й т.д.).

Центральною стає проблема адекватного розуміння. Люди, взаємодіючи один з одним, прагнуть досягти розуміння. Мовним структурам імпліцитно властива відкритість, і висловлювання суб'єкта завжди є відкритим для критики з боку інших суб'єктів. Соціальне уявлення є ідентифікаційною матрицею, прийнятою в культурі системою значень і символів. Сам процес розуміння відбувається в результаті взаємних претензій на істинність суб'єктивних висловлювань, і оскільки люди діють на підставі недосконалого розуміння, то ніхто не володіє кінцевою істиною. Ю. Хабермас відзначав, що сьогодні істини розсіяні по багатьом універсумам дискурсів, і вони більше не піддаються ієрархізації, але «у кожному з цих дискурсів ми завзято шукаємо прозріння, які могли б переконати всіх» [7, с. 81].

У період радикальних трансформацій актуалізується загальне питання пізнання - як співвідноситься між собою реальний світ і світ, сконструйований людиною? Від відповіді на дане питання залежить здатність людини - успішність або неуспішність - упоратися зі змінами й знайти оптимальну стратегію своєї поведінки. Найважливішим компонентом уявлень сучасної людини про соціальний світ, що дозволяє йому орієнтуватися в ньому, прогнозувати майбутнє й адаптуватися до реальності, є образ соціального часу, або уявлення про механізми зв'язку між минулим, сьогоденням і майбутнім. Образ сучасності визначають два вектори: поступове відновлення в суб'єктивній реальності перерваного зв'язку часів - вибудовування тимчасової перспективи від сьогодення до

майбутнього; і розуміння природної динамічності й мінливості часу. Багатомірне бачення світу, що приходить на зміну довгостроково існуючій досить стабільній науковій картині світу, і зміна, що відбувається, звичних орієнтирів, сприймається як катастрофа, крах, криза. О. С. Панарін характеризує цивілізаційні зміни, що відбуваються, у сучасному суспільстві як переддень нового «осьового часу», оскільки колишні орієнтири ведуть людство в безвихідь.

Слідом за безупинно мінливими інформаційними потоками змінюються й самі соціальні сфери, зміни відбуваються без якої-небудь зупинки, фіксується лише сам процес руху, створюючи знакову, симулякривну реальність або реальність сліду (Ж. Дерріда, П. Бурдьє). Людина в сучасному світі перебуває в стані постійного переходу від одного до іншого, і її світовідчуття можна визначити як маргінальність, що стала перманентною рисою сучасної цивілізації, універсальним феноменом. Вплив маргінальності особливо помітно у визначенні меж ідентифікації. Якщо раніше людина могла легко ідентифікувати себе з певними групами, ознаками, то сьогодні межі стають не просто розпливчастими, а почасти суперечливими. Розвиток і практичне застосування сучасних інформаційних технологій і засобів зв'язку формують умови для загальноцивілізаційної ідентичності людей (подібність манер поведінки, бачення світу, цінностей, форм діяльності тощо), що дає підстави для визначення сучасної людини гетерогенним утворенням, що існує у двох вимірах. З одного боку, це «грунтова» людина, носій своєї культури, традиції, а з іншого боку - носій імпульсів загального духовного виробництва, всесвітньо-історичний індивід. Особливою формою духовної маргінальності можна назвати той визначальний стан свідомості людини і суспільства, яке Е. Тоффлер у книзі «Футурошок» визначив як «історичну кризу адаптації», пережитий сучасним людством у зв'язку з переходом до нового етапу цивілізаційного розвитку. Першим джерелом кризи адаптації, на думку Е. Тоффлера, є прискорення темпів змін, темпів життя, які порушують душевну рівновагу людини і змінюють саме сприйняття життя.

Прискорення темпів життя породжує відчуття ефемерності її. Ефемерність - це якість швидкоплинності повсякденного життя, відчуття скороминущості і мінливості. Відбувається неминуча ефемеризація відносин людини з речами та іншими людьми. Людина, що прагне знайти почуття приналежності, встановити з іншими людьми соціальні зв'язки, ототожнити себе з певною групою, веде транзитивний пошук у мінливому середовищі, де всі об'єкти, до яких вона могла б приєднатися, перебувають у швидкому русі. Їй доводиться вибирати серед рухомих цілей, число яких все збільшується. Сучасна транзитивна свідомість шукає точки опори, як в раціональному, так і позараціональному, коли мислити також важливо, як і відчувати. В сучасному цивілізаційному процесі поступово відбувається перехід до культури, орієнтованої на гідність, у якій цінується індивідуальність, творчість, особистісний вибір, прийняття відповідальності. Соціальне просування, життєвий успіх і рівень матеріального благополуччя

пов'язуються з індивідуальною активністю людини. У масовій свідомості створюється стійке уявлення про персональну відповідальність людини за свою долю і за своє місце у ієрархії престижу та впливу. Установка на духовний самоустрій людини обумовлює тенденцію ревальвації освіти, коли вона знову висувається на центральне місце у системі суспільних цінностей, а моделлю освіти стає смислоутворення особистості.

Екзистенціально значимим для існування людини культуруотворюючим фактором, що визначає особливості сучасної ідеології, є цивілізаційна універсалізація буття, що відбувається на єдиній інформаційно-технологічній основі. Багато в чому даний процес пов'язаний з екстенсивним способом розвитку, оскільки тиражуються вже знайдені зразки соціальної, економічної, моральної поведінки. У житті сучасної людини переважає гомогенний стиль, що стирає культурні межі розходжень (зокрема, прикладом такого стилю є унісекс). І як відповідь на зростаючу раціоналізацію виробництва зростає ірраціоналізація споживання - суб'єктивне прагнення особистості до самовираження в споживанні, роблячи цим способом життєвий світ людини різноманітним і плюралістичним.

Новим способом існування людини у світі стає культура віртуальної реальності - «я думаю, отже, я виробляю». Сучасний цивілізаційний простір стає переважно візуальним, а не вербальним. Зменшується залежність між просторовою близькістю і виконанням функцій повсякденного життя - навчанням, роботою, покупками, розвагами, спілкуванням, турботою про здоров'я та інше, що здійснюються у режимі «on-line». Виникає нова формула ірраціональної повсякденності - символічні бажання підлягають символічному ж задоволенню, яке не має відношення до реальних інтересів особи, що перетворює людину на пограничну особистість, марно прагне до балансу між своїми можливостями і домаганнями. Зв'язок з практикою, що втрачається, народжує ілюзію незалежності від обставин.

Сучасний порядок повсякденності будується на основі трати, управління потребами, бажаннями, а не на самозреченні, аскетизмі, альтруїзмі, економії і обмеженні споживання. Домінує тенденція до задоволення бажань, а не боротьбі з ними. Люди об'єднуються системою речей, що вписуються в цінності життя, що створює відчуття турботи суспільства про людину, пропонуючи йому поступові покращення в світі речей. Сучасний цивілізаційно-культурний ідеал - можливість різноманітних форм життя, на відміну від колишнього ідеалу духовної практики - управління собою, самотворення, самовдосконалення. Однак можливість вибору бажаних якостей (тілесних, інтелектуальних, соціальних і багатьох інших) не долає заданості людського буття, а лише створює ілюзію, обмежуючи життя сучасної людини системою нових розпоряджень. Проголошене право на незалежність обплутується мережею реклами, агентств, різного роду фахівців, які знають як слід жити, зменшуючи тим самим саму можливість свободи вибору.

Виділені культуруотворюючі фактори сучасної цивілізації, що впливають на формування нової ідеології й нового менталітету, можуть бути

позначені як «лінії напруги» цивілізаційно-культурного розвитку, що дозволяють усвідомити ідею багатоякісності суб'єкта, різноманіття способів самореалізації й відтворення, що сприяють тому, щоб світ повсякденності ставав ближче до людини. Кризові явища в суспільстві безпосередньо впливають на ідеологію й менталітет, обумовлюючи значні рухи в системі колишніх пріоритетів, що здобувають маргінальні форми, які відрізняються мозаїчністю, ситуативністю, внутрішньою суперечливістю. Саме з такими особливостями ідеологем зіштовхується сучасне суспільство. Ідеологеми кризового стану суспільства внутрішньо суперечливі й у своїх найбільш глибинних установках болісно сприймають трансформацію звичної повсякденності, саме тому соціально-психологічна тривожність, непевність у завтрашньому дні - «знаковий» стан більшості людей сучасної епохи. Відбуваються процеси трансформації базових цінностей, що виявляються на сучасному етапі розвитку цивілізації в наступних особливостях, таких як:

- зміна світосприйняття, перехід від «картини світу» до «картини життя»;
- лібералізація системи цінностей і стилів життя;
- розмивання індивідуальності, наростання контролю над індивідуальною волею - «вибір без вибору»;
- наростання стандартизації та нормативності життя;
- маргіналізація індивідуальної ініціативи;
- рухливість соціальних, досяжних статусів, мінливість соціального престижу, що народжують відчуття невизначеності і нестійкості, хиткість свого приватного існування, необхідності постійної конкуренції за місце на соціальних «сходах»;
- глобалізація сприйняття життя;
- наростання процесів ідентифікації і самотності;
- меркантилізація знання, ставлення до знання як джерела вартості.

Для людини реальністю, з якою вона має справу, є не факти й феномени дійсності, а той або інший культурний текст. Людині здається, що вона сприймає об'єктивну реальність і говорить її голосом, або, з інших позицій, голосом свого внутрішнього «Я», аффіційованого цією реальністю. Насправді говорить той або інший культурний текст, і людина менш аффіційована об'єктивною дійсністю. У практиці повсякденності присутня велика розмаїтість текстів, що занурюють людину у свій умовний простір, їх характеризує гетерогенність змісту - погодженість один з одним. Процедура, що вводиться спеціально, відбивається поняттям «інтертекстуальність», пропонує накладення безлічі текстів, легітимованих за критерієм співвіднесеності з іншими «авторитетними» текстами. У багатотекстовій дійсності, де тексти раз у раз суперечать один одному, немає центрального значеннєвого тексту, а є імпульси, спровоковані «мозаїкою» провокуючих нашу свідомість текстів. Нові ідеологеми відрізняються мозаїчністю, ситуативністю, внутрішньою суперечливістю.

Пізнавальна діяльність, яка вимагається від людини в нових умовах, полягає в освоєнні нових механізмів пізнання, адекватних новим реаліям.

Від точності їхнього освоєння залежить міра співвіднесення сконструйованого образу світу й реального світу. Серед таких механізмів можна виділити наступні:

- перехід від довіри (найчастіше - віри) у правильність рішень, прийнятих іншими, до вимоги їх всебічної аргументованості, що припускає допущення інакомислення;

- відмова від двополюсної (чорно-білої) картини світу, а користь сприйняття відтінків, протиріч, невідповідностей, нюансів у всіляких соціальних явищах, навичок більшої когнітивної складності;

- прийняття ідеї можливого плюралізму не тільки думок, але й рішень, відмова від абсолютизації тези про можливість єдино правильного рішення, отже, підвищення власної відповідальності за зроблений вибір.

Як ми побачили єдиного стандарту не склалося, та й навряд чи складеться в умовах сучасного концептуального плюралізму в гуманітаристиці, орієнтація тільки на поліваріантність дослідницьких перспектив, і тому потрібні нові форми пізнання й формування сучасних ідеологем, одна з таких форм - це «гуманітарна експертиза». «Гуманітарна експертиза» - не тільки й не стільки процес вироблення конкретних рішень, скільки безперервний і широкий діалог, у ході якого поряд із обґрунтуванням і критикою тих або інших пропонованих рішень відбувається також і процес виявлення, обговорення й узгодження посилок і ціннісних позицій різних соціальних груп, позицій прихованих і неусвідомлюваних [8, с. 77]. «Гуманітарна експертиза» визначається і як «випереджальне реагування», можливість приймати виклик проблем і ризиків не після того, а до того, як вони починають становити реальну небезпеку. Мова йде про необхідність зробити одним із ключових при оцінці ефективності соціальних і культурних нововведень «принцип обережності» (precautionary principle): попередню оцінку безпеки нововведень і факторів ризику. Крім того, «гуманітарна експертиза» оцінюється як форма випереджаючого, моделюючого «обживання» суспільством ситуацій, породжуваних впровадженням науково-технічних і соціальних нововведень. Можливість такого випереджального реагування («обживання») припускає прийняття як мінімум двох вихідних посилок: а) будь-яке соціальне або науково-технічне нововведення можна вважати джерелом негативних наслідків, ризиків, погроз для людського потенціалу, поки у відношенні нього не показано зворотне; б) нерідко ці погрози, ризики й негативні наслідки, виявляються непередбаченими не в силу принципової неможливості їх спрогнозувати, а просто в силу того, що на випереджальних або на початкових стадіях їх впровадження просто не було зроблено необхідних для цього спеціальних зусиль. Із цих посилок робиться висновок про необхідність систематично організованої діяльності, спрямованої на прогнозування знову виникаючих загроз для людського потенціалу. Ядром такого роду діяльності може стати гуманітарна експертиза.

Російські психолог Д. О. Леонтьєв і філософ Г. В. Іванченко міркують про «комплексну гуманітарну експертизу» (КГЕ) як про форму соціальної

Утюж І.Г., 2012

практики [9]. Слово «комплексна» вказує на міждисциплінарний аналіз, «гуманітарна» — на те, що експертиза має справу з діями людей і їхніх переживань. Предметом комплексної гуманітарної експертизи при такому підході виступає реальний або можливий потенційний вплив соціальних подій на психологічні процеси, властивості й стани людей і вплив психологічних процесів, властивостей і станів людей на соціальні події [10]. Автори формулюють завдання розробки спеціальної міждисциплінарної методології, що поєднує можливості філософії, соціології, психології й деяких інших галузей знання. Їх мета також створити робочу основу для практичного впровадження даного виду експертизи в соціальну, освітню і юридичну практику. При цьому підкреслюється, що в сьогоденній ситуації передчасно говорити про обов'язковість гуманітарної експертизи, оскільки відсутні технологічні й кадрові передумови, немає й експертів достатнього рівня кваліфікації. Ця констатація ще раз підкреслює актуальність поставленого нами завдання - намітити можливості підготовки такого роду експертів у структурі саме філософської освіти. Адже філософія саме й покликана здійснювати міждисциплінарний синтез, проводити своєрідний суспільний моніторинг «гуманності» й «гуманітарності», а також сигналізувати про порушення/руйнування «людиновимірності» на всіх рівнях соціокультурного буття.

Стратегію КГЕ, що у цілому носить «прогнозо-проективний характер», Г.В. Іванченко й Д. О. Леонтьєв визначають як «творче конструювання сценаріїв розвитку множинно детермінованих процесів і подій, свого роду діяльність по виробництву пророкувань, яка містить у собі не тільки точну оцінку тих або інших факторів та їхніх можливих взаємодій між собою, але й розуміння того, які взагалі фактори вимагають обліку. Це розуміння багато в чому пов'язане із загальною картиною світу експерта, його життєвою філософією, не в меншій мірі, ніж із його практичним досвідом роботи» [9, с. 16]. Таким чином, особливу значимість здобувають світоглядна, персонологічна й ціннісна складові. Остання піддається найретельнішому аналізу, оскільки за самою своєю суттю гуманітарна експертиза виявляється співвіднесенням нормативно-ціннісних комплексів різного рівня: національного, етичного, конфесіонального, вікового, професійного тощо. Вона є засобом досягнення «балансу толерантності» - сполученням цінностей різних соціумів і визначення тієї міри, у якій реалізація соціумом своїх цінностей не завдає шкоди іншим. Автори моделі комплексної гуманітарної експертизи посилаються тут на роботи Тульчинського [11, с. 22-23]. Головним результатом роботи експертів передбачається «розгортання й експлікація різних, у першу чергу схованих і неочевидних аспектів ситуації, ризиків, пов'язаних із різними сценаріями, і ціни, що доведеться платити за ті або інші вибори, що робляться у даній ситуації» [9, с. 20].

Зміни, що відбуваються, обумовлюють необхідність у нових об'єднуючих сучасне людство ідеях, пов'язаних із ствердженням ідей соціального гуманізму. З того, що добро повинно перемогти зло, правда

Ідеологеми сучасного розвитку освіти

восторжествувати, а порок бути покараним, зовсім не треба, як переконливо показав уже І. Кант, що це відбудеться само собою. Ці переваги постулюються культурою, якій без подібного постулату призначено відкрити «шлюзи зла», що «гніздяться» у людині. Дана проблема виступає як виклик і є способом розпізнавання міри відповідності матеріального й ідеального, що лежить у основі цивілізаційного розвитку. Одним із головних стрижнів, навколо якого зберігається життя, виступає спосіб усвідомлення себе й свого місця у світі як потенційна потреба відбутися - освіта. Виступаючи як співтовариство, що формує відповідне соціальне середовище й способи участі в суспільстві, заснованому на знанні, освіта в умовах суспільства, що постійно трансформується, починає реалізувати ідентифікаційну роль. Сучасний інститут освіти впливає на процес конструювання ідеології людини, демонстрацією освітньою установою себе як моделі суспільства, усе більше виявляючи себе як структуру, що задає моделі когнітивності й рефлексивності, і формуючої, тим самим, дискурсивні стратегії соціальних акторів. У власній освітній практиці людина перебуває не поза досліджуваною нею соціокультурною сферою, і тим більше - не над нею, а занурена у її структури й зацікавлена у безперервності повсякденного життя. У методологічному плані подібна зміна місця освіти в житті індивіда знаменує собою подолання позиції абсолютного спостерігача.

Метафорою неповторної своєрідності нового часу, на думку І. Пригожина, на відміну від попередніх епох, асоційованих ним із моделлю годинника і парового двигуна, служить образ скульптури. У скульптурі відчутний важко вловимий перехід від спокою до руху, від зупиненого часу - до часу поточного і майбутнього [12, с. 66]. Цей образ може служити також метафорою освітнього дискурсу сучасності, відбиваючи зміст освіти людини як момент неповторного й важко вловимого передчуття смислу власного буття, що має більше форму хиткої рівноваги між поверхневим і глибоким поглядом на світ і своє місце в ньому, ніж технологічно потокового конвеєра виробництва фахівців. Оскільки соціальна реальність динамічна й перемінна, призначенням інституту освіти стає кваліфікація освітнього простору як фактора, що випереджає й обумовлює формування й становлення культурних зразків, а не визначення себе як механізму їхнього відтворення. Яку істину в ситуації її гетерогенності може й повинна нести освіта? Найбільш імовірним для ситуації плюралізму є усвідомлення цінності розмаїття підходів у створенні власного культурного світу людини, що не втрачає себе у світі, а, навпаки, привносить своє Я в світ, робить схожим на себе, насичує своєю ідеальною сутністю.

Список літератури

1. Некрасов С. Н. Какая философия нам нужна. 250 классических взглядов на будущее. – Екатеринбург: Издательство УрГСХА, Уральское изд-во, 2009. – 540 с.
2. Налимов В. В. В поисках иных смыслов. – М.: Прогресс, 2003. – 280с.
3. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. – М.: Наука, 2000. – 496 с.

4.Краткий философский словарь // Ред.-составители В. И. Воловик, Г. В. Воловик. – Запорожье: Просвіта, 2004. – 140с.

5.Філософські абрисы сучасної освіти: Монографія / Авт. кол.: Предборська І., Вишинська Г., Гайденок В., Гамрецька Г. та ін.; За заг. ред. І. Предборської, - Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 226 с.

6.Розин В. М. Мышление в контексте современности // Общественные науки и современность. – 2001. - № 5. – С. 132 – 142.

7.Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. – М.: Издательство «Весь мир». 2003. – 416 с.

8.Ашмарин И. И. Основы гуманитарной экспертизы / И. И. Ашмарин, Б. Г. Юдин // Человек. – 1997. - № 3. – С. 76 – 85.

9. Иванченко Г. В. Комплексная гуманитарная экспертиза: методология и смысл / Г. В. Иванченко, Д.А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2008. – 135 с.

10.Иванченко Г. В. К системной методологии комплексной гуманитарной экспертизы / Г. В. Иванченко, Д. А. Леонтьев, С. Ф. Сафуанов, Г. Л. Тульчинский // Труды Ярославского методологического семинара. Методы психологии: в 3 т. / Под ред. В. В. Новикова и др. – Ярославль: МАПН, 2005. – Т. 3. – С. 89 – 110.

11.Тульчинский Г. Л. Гуманитарная экспертиза как социальная технология / Г. Л. Тульчинский // Экспертиза в современном мире: от знания к деятельности / Под ред. Г. В. Иванченко, Д. А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2006. – С. 10 – 29.

12.Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой: Пер. с англ. – М.: УРСС, 2003. – 310 с.

Надійшла до редакції 25.12.2011

И.Г.УТЮЖ

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка

ИДЕОЛОГЕМЫ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматривается содержание понятия «идеологема» и анализируются смысловые конструкторы смены идеологием в современном образовании.

идеологема, образование, цивилизация, культура, менталитет

I.LUTYUZH

Taras Shevchenko Kyiv University

IDEOLOGEMY OF MODERN EDUCATION

In the article maintenance of concept «ideologemy» is examined and the semantic changing of ideologemy is analysed in modern education.

ideologemy, education, civilization, culture, mentality